

Az átok

Egy szerdai napon jelent meg először Eszter a boltban. Szappant és egy stanicli súrolóport kért.

- Házhoz szállítjuk! - szólt Jenő, és már fogta is a kis csomagot és indult vele az ajtó felé. Sára tátott szájjal nézett utána. Még soha nem látta ilyennek a fiát.
- Igazán elbírom, ne vicceljen! – szabadkozott a lány.
- Nem, ez a szolgáltatás része! - mondta ellentmondást nem tűrően a fiú.
- Orbánnénak is házhoz viszi? – évődött a lány, az ötgyerekes nagyhangú szomszédasszonyára utalva.
- Hát, ha éppen ráérek, igen! - füllentett a fiú.

Jenő és Eszter lassú megfontolt léptekkel haladtak a Főtér felé. Pár száz méterre volt a bolt a Főtértől, így hamar odaértek.

- Köszönöm! - suttogta a lány alig hallhatóan
- Nincs mit, ez csak természetes! - hajolt meg Jenő

Ezután hetente kétszer, háromszor Eszter bevásárolt és Jenő hazaszállította a – legtöbbször kicsinyke - csomagot. Nem is fogták fel mi történik velük. Csak megtörtént és kész. Néhány véletlen érintés és tengernyi epekedő tekintet. Augusztus elején hatalmas vihar csapott le a falura. Mikor a lány elindult, már lehetett sejteni, hogy égháború közeledik. Bevásárolt, és szertartásosan elindultak a sarki ház felé. Még nem esett, de a vihar szele odaért és a kavargó fürgeteg körülölelte a fiatalokat. Eszter ösztönösen közelebb húzódott a fiúhoz. Az átölelte és hosszan megcsókolta. Tapasztalata eme ősi, mindennapi cselekményben egyiküknek sem volt, de úgy tűnik, megy ez, minden gyakorlás nélkül. Ezután nem telt el úgy nap, hogy ne egymásra gondoltak volna.

Jenő bármerre is indult el, mindig a sarki ház felé vezetett az útja. Eszter folyton az ablakban állt. Virágokkal, gyertyával üzent kedvesének. Jenő, ha a lovakat vitte ki a mezőre, mindig megállt, csak egy pillantásra, egy-két szóra az alatt az ablak alatt. Csodálkozott is Kleinné, miközben a nyomokat takarította, hogy hogy a csudába jár mostanában erre ennyi ló.

Mendler Ármin időnként a Kisvárdai piacról töltötte fel árukészletét. Azon a nyári forróságtól már kora reggel izzasztó napon is éppen azon gondolkodott, hogy hová tegye azt a nyolc zsák cukrot, amit egészen jó áron sikerült megvennie egy gyöngyösi kereskedőtől, mikor egy alacsony, kopasz férfi lépett hozzá és megszólította:

- A maguk falujába költöztek Kleinék?
- Milyen Kleinék ?- simogatta izzadt homlokát Ármin.
- Klein Antalék Nagyváradról, tudja olyan vékony kis ember, gabonás..
- Ja, igen, a sarki házat vették meg... járnak a templomba is..
- Templomba... szükségük is van rá!
- Miért? Mondja, mit hallott? - reagált Ármin, és már ment is volna tovább mikor..
- Tavaly a két idősebb lányuk meghalt tüdőkórban...

Ármin elsápadt. Egész teste beleremegett a hírbe. Azért ilyen titokzatosak. Semmit nem lehet tudni róluk... És az Ő fia.. meg ez a lány! Istenem! A szekérre pattant és a lovak közé csapott. A fejébe vadul kavarogtak a gondolatok. Tudta, hogy a fia szerelmes Kleinék lányába, és már ő maga is eljátszott a fiatalok nászának gondolatával, de így! A legszörnyűbb kór... Ha valaki elkapja, hát...TBC! Istenem!

Az utcába befordulva látta, amint a fiatalok az aznapi vásárolt holmival sétálnak ...

Melléjük hajtott:

- Fiam! Azonnal menj haza anyádhoz!
- Miért?
- Ne kérdezz semmit! Indulj! – Te meg lányom! - szólt Eszterhez - küldd ki édesapádat!

Hogy miről beszélt a két férfi a sarkon, forrongó indulatok közepette, mert mozdulataik erről árulkodtak, nos, azt senki sem tudja biztosan. Sokáig, fojtott hangon, ökölbe szorított kézzel vitatkoztak.

Másnap reggelre eltűnt a Klein család. Bútorostul, kutyástul, mindenestül elmentek. Évszázados rutinja van már ebben a zsidóknak. Cári katonák, lovas kozákok, német tisztek. Évszázadok óta fenyegetik a békés, dolgos zsidókat. Ha menni kellett, hát mentek. Mentek most is.

Állítólag, aznap éjszaka egy női alakot láttak az emeleti ablakban, amint átkot szór a falura, Mendlerékre, az egész világra. Azt, hogy Kleinné volt vagy a lány nem lehet tudni, mint azt sem, igaz-e a történet, vagy csak az izgalomra éhes falusi asszonyok találták ki az egészet.

A házba, egy hónap múlva a beregszászi shakter fia költözött be három gyerekével, és nagydarab vörös feleségével. Hogy hogyan tettek szert a házra, azt nem tudták kihúzni

belőlük. Közvetítő útján... Ezt válaszolták mindenkinek. És nem, semmit sem tudnak az előző lakókról.

Hogy hová mentek ilyen nagy hirtelen Kleinék, azt senki sem tudta. Állítólag a Szentföldre költöztek, vagy Amerikába. Nem tudni. Egy biztos. Többé soha, senki nem hallott róluk a faluban.

A bolt

Megyeriné napok óta készült, hogy elfoglalja Menderék boltját. Évek óta szemezt Menderné faragott fűszeres polcával. Végre az övé lehet! A sógora, aki a városban lakik, mondta, hogy a zsidóknak nem lehet boltjuk. Be kell szolgáltatni mindent a hatóságoknak. Itt meg nincs kinek, hát majd ő megőrzi a zsidó vagyont, csak figyeljenek!

Tudta, hogy a raktárban halmokban áll a cukor, a száraztészta, liszt, gyarmatáru. És az a polc... Anyám! De jó lesz. Folyton leste őket, a be és kijövő forgalmat. A polcot nem vitte el senki.

Feltépte a ház ajtaját. Meglepően könnyen kinyílt. Szétnézett. Nem akart hinni a szemének.

- Hol? - Hová? - Minden üres! - rikácsolása a Fő utcáig elhallatszott.
- Hol az áru? - Mi az, hogy elhordták? - Kik? - Miért? ...és neki miért nem szóltak?

Rozi, az oláh cigányasszony az utcai akác mellől figyelte a jelenetet. Ránézett a fiaira, akik anyjuk egy pillantásából mindig azonnal tudták, mi a teendőjük. Így volt ez néhány nappal korábban is, szombat éjjel. Örökké hálás lesz Mendernének. Szólt, hogy mindent be kell szolgáltatniuk, és neki nem mindegy, hogy kié lesz a maradék áru. Jóban volt a Mender és a Rostás család már évtizedek óta. A három szekér szombat éjjel két óra alatt elnyelte az árut. Néhány hónapig elég lesz. Utoljára a faragott polcot mintegy ráadásként a szekér végébe hajították.

Másnap iszonyatos bűzre ébredt a Megyeri család. Valaki a budi alá vezette a patak vizét. A figyelmes szemlélő láthatta, hogy pár kő elmozdításával, öt-hat lapát földdel könnyedén el lehetett terelni a vizet, és a patak a kertre mosta az egész bűzös tartalmat.

Abban az évben, aki gyalog közelített Megyeriék portájához, inkább a túloldalon maradt.

Viszont senkinek sem volt olyan epertermése abban az évben, mint nekik.

A menekülés

Mendlerék tudták, hogy napokon belül elviszik őket Kisvárdára, onnan állítólag továbbviszik őket dolgozni külföldre. Nem értették...Dolgozni? Kinek? Minek? Miért? Mindenki tanácstalan volt. Jóskában megbíztak, vigyáz a házra, a kutyákra, macskákra, a két szekérhúzó lóra. A tehenet, Szekfűt odaadták Rostáséknak.

Meleg tavaszi napon kellett a falu zsidóságának a vasútállomásra, majd onnan a várdai gettóba vonulni. Hat kakastollas csendőr kísérte a némán, bőrdöbökkel, batyukkal megrakott embereket. A falu végén, a szérűskertek mellett néhány cigány ácsorgott. Az avatatlan szemlélő nem látott mást, mint hogy hirtelen egy csapat táncos került a csendőrök elé.

- Drága jó csendőr Uram! Egyem a szép szívét! Had jósoljam meg a jövőjét! - szólt az egyik lány, és táncra perdült.

Egy hegedűs közeledett, ügyesen húzta, vele négy lány és három fiú érkezett, akik csizmában, kalapban, járták a legényest, és keresztülvágtak a vonulók közepén. Géza érezte, hogy valaki kalapot nyom a fejére, és erős kezek rángatják ki a sorból. Mire magához tért, már egy cigánylány karolt belé, és húzta magával.

- Takarodjatok innen, míg jó kedvemben találtok! – rivallt rájuk a csendőrőrmester
- Igenis, drága szép vitéz uram! – szólt a lány és rázott egy utolsót a csörgődobján.

Távolodtak, de már négy kalapos legény ment a lányok után.

Ágota és Jenő egymásra néztek. Szemük égett, folyt a könnyük, de szívüket a hála járta át. Megmenekült a gyerek. Legalább ő.

A vagonban

Két napig voltak a Kisvárdai gettóban, majd harmadnap vagonokba rakták őket.

Sikerült egymás mellett maradniuk. Ágota még otthon telerakta a zsebét csokoládéval, ami jó volt, mert el tudták cserélni kenyérre. Egy kis tábla Sthümmerért, igaz meg volt olvadva egy kicsit, egy szép szelet sajtot kaptak. Jenő óvatosan, hogy egy morzsa se essék le, kettétörte és ezt ették ebédre. A vagon hátsó falához nyomta őket a tömeg. Jenőnek eszébe jutott Eszter, a fiatalkori szerelme. Vajon ő ezt, hogy viselné? Ő vajon hol éli át ezt az irdatlan córeszt? Hálásan nézett feleségére. Mennyit tűrt neki! Rájött, hogy szereti ezt a sovány, halk szavú asszonyt.

Mint egy nagy élő organizmus, tenger, vagy folyó, olyannak tűnt belőről az embertömeg. Mellettük egy férfi halkán imádkozott. Khadist mormolt folyamatosan, mióta elindultak. Egy vöröshajú, fiatal nő a gyermekét ringatta, két asszony hátát egymásnak támasztva aludni próbált. Mögöttük egy lány naplót írt. Rézhegyű tollát időnként belemártotta a zsebében lévő tintásüvegbe.

Hová viszik őket? Senki nem tudta biztosan. Egyszer megállt a vonat. Egy katona elhúzta az ajtót.

- Van halott? Adják le! - lehetett, mert mocorgás támadt a vagon közepénél. Néhányan káromkodtak. Jenő kinézett a nyitott ajtón. Erdőt látott és hegyeket. Nem otthon vagyunk - gondolta.

Továbbmentek. Jenő magához ölelte a feleségét. A vonat hirtelen óriásit fékezett és a tömeg Jenőéket nagy erővel a vagon falához nyomta.

- Jenő! –szólt halkán a felesége
- Mi baj, drágám? –kérdezte Jenő, bár még soha nem szólította így.
- Azt hiszem leszúrtak!
- Mi? – kiáltott fel Jenő és megfordította a feleségét.

Az asszony oldalából a rézhegyű toll állt ki, és mellette kis pataokban folyt a vér. Jenő kirántotta a tollat, és zsebkendőjével megpróbálta elállítani a vérzést. A lány, akié a toll volt döbbenően állt mellettük, beszélni próbált, de sokáig nem jött ki hang a torkán.

- Én nem... nem akartam...
- Nem maga terelt össze minket, mint az állatokat! Magát senki sem hibáztatja. - szólt Jenő, és ekkor egy férfi furakodott oda hozzájuk.
- Orvos vagyok, had segítsek!- szólt, megnézte a sebet, ami már nem vérzett olyan ijesztően. Letörölgette, és egy zsebkendőt nyomott rá.
- Ennyit tudtam tenni! –szólt - Nyomja a sebet és imádkozzon!

Jenő átölelte az asszonyt. A kabáton keresztül is érezte a csontjait. Alig lélegzett.

- Szeretlek, érted! Mindig csak téged szerettelek!- suttogta a fülébe
- És az a váradi lány?- kérdezte a nő alig hallhatóan
- Semmit nem jelentett! Csak Te! Csak Te! Csak maradj életben! Kérlek!

Reggelre meghalt. A következő megállásnál az ő testét is kirakták a vagonból. Jenő ki akart mászni vele a kocsiból, hogy vigyázzon rá, simogassa, búcsúztassa. Nem is volt magánál. Csak azt a kis, sovány élettelen testet fogta. Meghalt. Így neki nem kellett végignéznie, hogy imádott férjét egyenesen az auschwitz krematóriumba terelték, és több ezer társával együtt elevenen elégették.

Cigányok között

Egy terebélyes bodzabokor mögül nézte végig Géza, ahogy szülei a menet közepén egymásba kapaszkodva távolodnak. Az anyja hátra-hátranézett, de, miután egy csendőr mellélépett, nem fordult többé hátra, nehogy leleplezze a fiát. Rostás Gyuri Géza mellett állt, hátulról átölelve tartotta vissza a fiút, nehogy visszarohanjon, hisz még hezitált, nem tudta, menjen-e vagy maradjon.

- Jobb ez így, hidd el! Nem mehetsz velük! –Géza még nem fogta fel, hogy mi történt vele.
- Mi van, ha feltűnik, hogy elszöktem?
- Megoldják. Nem mehetsz velük! A szüleid mindig veled maradnak! Visszajönnek! Akit egyszer szerettél, az mindig veled marad! Soha nem leszel egyedül!

Mintegy bizonyítékként valaki megnyalta a kezét.

- Bodri! Kiskutyám! –Átölelte a kutya nyakát és zokogott. Most döbbsen rá, hogy egyedül maradt.

A Rostás család lovakkal foglalkozott már évszázadok óta. Lovári cigányok voltak, náluk sokszor a fiúgyerek előbb tanult meg lovagolni, mint járni. Ezért is volt olyan jóba velük Géza, hiszen ha hazaértek, és letáboroztak a falu mellett azonnal ott termett és bámulta a lovakat. Volt ugyan két lovuk, szerette és gondozta is őket, de ezek a gyönyörűségek csapatban mindig ámulatba ejtették. A cigányok jó néven vették, az érdeklődést, nem zavarta őket a szájtáti gyerek, hisz volt nekik is elég, eljátszott a falusi fiú is az övéikkel. Gyurival egyidősek voltak, kiskoruktól sokat játszottak együtt. Később a lovakat is rájuk bízta. Futtatta és csutakolta a két fiú az eladásra szánt lovakat. Figyelték a felnőtteket, akik füvekkel, kenőcsökkel, szép szavakkal, speciális abrakkal egy közönséges lóból néhány

hónap alatt paripát varázsoltak. Géának már az apja is odavolt a lovakért, de őt a szigorú nagyapa nem engedte, hogy a kedvtelésének hódoljon, a boltba kellett a családfőnek dolgozni, ez volt a világ rendje

A fiú az apa nyomdokaiba lép, ha akarja, ha nem. Mender Jenő, Géza apja emlékezett rá, hogy mivel akart legénykorában foglalkozni, és, talán pont ezért, engedte a fiának, hogy avval foglalkozzon, amivel szeretne. Na, meg a boltot úgysem vihette már... Szerencse, hogy Ármán, a nagyapa, ezt nem érte meg. Szívrohamot kapott '36 - ban. Hogy a Németországból jövő hírek, vagy a zsíros libacommbal gazdagon rakott sólet tehetett róla, azt már soha nem tudjuk meg. A felesége fél év múlva követte az urát. Így szokott ez lenni. Ha valakihez hozzászokunk, azt nem eresztjük, követjük, akárhol is van. Nem érték meg a család széthullását. A fia és a menyeggettóban, ki tudja milyen sors vár rájuk? Az unokája pedig bujkálni kényszerül. De legalább nem volt egyedül. A kutya is vele bujdosott. Olyan templomtéri keverék volt, Géza találta az árokponton. Mikor még elemibe járt, de már nagyfiúnak érezte magát, és reggelente az árokponton ülve figyelte a lányokat, amint csicseregve az iskolába mentek. Kiült már akkor, mikor Szegfűt, a tehenet kiengedte a kapun. A tehén csatlakozott a többi tehénhez, minden reggel pontban hét óra tizenkét perckor halad el a csorda a kapujuk előtt. Reggel a csapat elején, délután végén haladt a gulyás, vagy csordás, szóval az a két-három terelő kutyával, és ostorral megáldott ember, aki napközben, a falu szélén a tehenekre felügyelt. Arany élete volt. Az asszony pakolt neki a tarisznyájába kenyeret és szalonnát, volt nála mindig pipadohány, és a jó társaság is adott volt egész napra. Csak heverészett a faluszéli legelőn, gondolkodott az élet nagy dolgain. Szegfű már hét órakor a kiskapu előtt várt arra, hogy kiengedjék. Kora reggel Ágota, Géza anyja megfejté, átsimogatta a szőrét, és néhány jó szóval útnak eresztette. Géza ezt a szép szokást vette át az anyjától, mikor rájött, hogy a tehenek után rögtön jönnek a lányok, akik az ipariskolába vagy az elemibe jártak. Egy ilyen szép, tavaszi megfigyelés alkalmával nyüsztést hallott egy fücsomó alól. Egy maroknyi kiskutya volt. Még nem nyílt ki a szeme, panaszosan nyüsztve hiányolta az anya csecsbimbóit. Bevitte az istállóba, kerített egy edényfélét és a frissen fejt, már átszűrt tejből öntött a kiskutyának, aki mohón lefetyelte a még langyos tejet.

- Gyere barátom!- túrt bele a kutya puha szűrőbe, mikor feltörtek benne az emlékek.

Szép nagy kutya lett a kis csipaszból. Pár órás lehetett, mikor rátalált, azóta elválaszthatatlanok. Most is mellette volt. A lovak mellett aludtak, a szabad ég alatt, ami nyár elején inkább öröm

volt, mint bosszúság. Télen, ha ez a németektől jött örület, eltart télig, majd felkérérdzkedik az egyik szekérre. Otthon is gyakran aludt a lovakkal. A fiatal fiúk, legények gyakori gyermekszobája volt évszázadok óta a jászol. Illatos széna, jó meleg, az állatok megnyugtató szuszogása garantálta a nyugodt álmot. Sok első szerelem színtere is volt a jászol, szerte a világon, bár – ki tudja miért – a lányokat inkább a szobában altatták vidéken is, nem az istállóban.

Így nem érezte tehernek Géza, hogy egy ideig a cigányokkal kell mennie. Ismerte, szerette őket, otthon érezte magát a tűz mellett. Persze, aggasztotta, hogy mi lehet a szüleivel, de azon kívül, hogy szeretettel gondolt rájuk, többet nem igen tehetett.

Azaz dehogynem, visszaszerezhetette, ami a családé. Legalább egy részét. Az események maguktól a kezébe adták a megoldást. Szombat este a romák is kocsmába mentek. Géza eltervezte a barátaival, hogy körbeszimatol, mi van a házzal, az állatokkal. A kutya utána szökött, hiába próbálták bezárni, mikor a gettóba kellett vonulniuk. Bodri mindig ott van a lábánál, de otthon maradt a két ló, akikért vérzett a szíve, mert otthagya őket. Ment hát a kocsmába a többiekkel, hátha megtud valamit. Szemébe húzott kalappal nem ütött el a cigányoktól. Fekete haja, szeme és szép barna bőre volt, mintha szefárd zsidó lenne, pedig askenáziak voltak az ősei, emberemlékezet óta.

Nem mentek be az épületbe, egy hosszú asztalt támasztottak körbe és Pupa ment be borért. Bodri ott szaglászott körülöttük.

- Nézd, a Menderék kutyája!- szólt az egyik erősen ittas férfi a szomszéd asztalnál.
- Nem takarodsz innen! - kiáltott és egy követ dobott a kutya felé.

Szerencsére nem találta el. Annak csúnya verekedés lett volna a vége, és Géza nem biztos, hogy meg tudta volna őrizni az inkognitóját. A kutyát halkán odahívta magához, majd jelzett Gyurinak, aki elkezdett hőzöngeni Dezsővel. Nagy hangon kiabáltak egymásnak, mintha tényleg veszekednének, közben Géza odaosont a szomszéd asztal melletti székre, szemébe húzta a kalapját és részeg ájulást színlelve, mint egy odadobott kabát, elterült. A hangzavar elülte után a két férfi folytatta a beszélgetést.

- Holnap kitakarítom Mender Jenő istállóját! –bukott ki a nagydarab vörös szakállas férfiből.
- Hogy akarod? Ez az ütődött Józsi úgy őrzi, mintha az övé lenne!- értetlenkedett mellette a kis kopasz férfi.

- Ugyan, a Józsi, ha erősebben rászólok, összezsínálja magát! Majd szólok a Marisnak!

Utalva ezzel a falu özvegyasszonyára, akit jószerével- a Józsin kívül, természetesen - a falu összes lakója megkapott már.

Gézának ennyi elég volt. Óvatosan felállt, és - hátat fordítva, hogy ne ismerjék fel, kiment a kocsmaudvarból. Az utcán megvárta Gyurit és megbeszélték a haditervet. A saját lovait kellett elrabolnia. Nem késlekedhettek. Pupát is magukkal vitték. Kellott valaki, aki őrt áll az utcán. Géza szíve egyre hevesebben dobogott, ahogy közeledtek a szülőháza felé. Beugrottak a kerítésen, egyenesen az istállóba mentek. A lovak nem tudták, hová legyenek az örömtől. Pajtás és testvére Bogyó izgatottan toporgott, rövid horkantásokkal jelezve, hogy felismerték a nagyon várt gazdájukat.

Csendben, mintha érezték, tudták volna, hogy most csendben kell lenni, lépdelt ki az udvarból, száron vezették őket egészen a folyópartig. Báró, Gyuri apja a tűz mellett várta őket. Azonnal látta, mi történt.

- Ügyes vagy fiam, mintha cigány nemzett vóna!- fogadta őket. - Ám ezekkel a lovakkal nem maradhatunk most itt! Azonnal fölismernék őket, és Gézát, a többiek után küldenék. Lemegyünk a sógorékhoz Dorozsmára! Krisz lesz Vásárhelyen, oda mennem kell! Ti azonnal induljatok az új lovakkal! Kakaséknál találkozunk!

Elindultak négyen, négy lóval délre, a front mögött. Emberpróbáló feladat volt. Amerre mentek romok, temetetlen holtak, bujkáló, rettegő, éhező emberek.

Anika, Gyuri húga Bárókkal maradt, és ez Gézát magát is meglepte, de megnyugtatóan hatott rá. Báró, a nevéhez híven nagydarab ember volt. Széles vállakkal, lenyűgöző izmokkal, szikár, szálkás termettel bírt. Mellette mindenki biztonságban érezhette magát. Lányát, Anikát már egészen kicsi korától ismeret Géza. Nagyon tetszett neki a lány dióbarna szeme, és a fenékgig érő, hullámos, világosbarna haja, amit vastag fonatban hordott, és az arca, amit a fonatból rakoncátlanul kibukkanó göndör tincsek kereteztek. Virágos csillogó rakott szoknyát hordott, hozzá rátétes, csípőre simuló kabátkát. Nagyon tetszett neki, de tovább nem merte szólni az álmait, hiszen élénken élt benne az, mikor, vagy öt éve, a szülei, hogy ő is hallja, beszélgettek egy távoli rokonról, aki egy cigányemberhez ment feleségül. és az anyja arról beszélt, hogy éppen elég teher manapság zsidónak lenni, nem kellene még ezt cigánysággal is terhelni.

Belesajdult a szíve. Tudta, hogy mondandóját az anyja kicsit neki is szánja. Akkor nem is igazán érintette még a dolog, de most már úgy gondolta, hogy ennél rosszabb aligha lehet, és a szívére hallgatott.